ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ · ԹԻՒ 14—63

8 ԱՊՐԻԼ 1853

ՄԱՍԻՍ
ԼՐԱԳԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Տարեկան գինն է մայրաքաղաքիս համր 100 ղրշ.
» » գաւառներուն » 120 »
Վեցամսեայ » մայրաքաղաքիս » 55 »
» » գաւառներուն » 65 »
Մէկ ծանուցումը տողին 40 փարայ է։
Ստորագրութիւնները կանխիկ են։
Ստորագրութիւնները ամեն ամսոյն 1 ին, և 16 ին կը սկսին։

Դուրս երթալիք լրագիրներուն ծախքը մեր վրայ է։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն, խմբագրին պիտի ուղղուի. և անոնց ծախքը խրկողին վրայ է։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պաշտօնաբաշխութիւնք։ — Բ. Դռնէն օտար տէրութեանց դեսպաններուն խրկուած ծանուցագիր։ — Նոր դրամատեղւոյն վրայ տեղեկութիւն։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՂՂԻԱ։ Լոնտրայի երեւելի վաճառականներուն և Ատլանտեան և Խաղաղական Ովկիանոսներն իրար կցելու համար սահմանուած Անգղիական ընկերութեան պատգամաւորութիւնները։ — Օրէնսդրական ժողովոյն պարահանդէսը։ — Մայիս 4 ին ըլլալիք հանդէսը։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ։ Տեսչութեան ընդհանուր ժողով։ — Պրուսիոյ կառավարութեան միջնորդութիւնը Աւստրիոյ և Հելուետիոյ մէջ ծագած գժտութիւնը խաղաղելու համար։ — Գերմանական դաշնակցութեան զօրքերը աւելցնելու առաջարկութիւն։ — Պեռլինի մէջ դաւադրութիւն մը։

ՌՈՒՍԻԱՍՏԱՆ։ Կայսեր հրովարտակները։ — Աւստրիոյ կայսեր կեանքը ազատող Օտոնել կոմսին եղած վարձատրութիւնը Ռուսաց կայսեր կողմէն։

ՀԵԼՈՒԵՏԻԱ։ Աւստրիոյ կառավարութեան առաջարկութիւնը և տրուած պատասխանը։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ։ Թագաւորին կենացը դէմ դաւադրութիւն ըսուած մը դատապարտութիւնը։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ։ Աւայի թագաւորին բանտարկութիւնը։ — Չինաստանի ապստամբութեան օրէ օր մեծնալը։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԼՐԱԳԻՐ ՏՂԱՅՈՑ

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Հատուած Լ. Ընտանիք։
Հատուած ԼԱ. Ծառայ։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Սպանիոյ հաւատաքննութեան ատեանին կործանումը։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական հրամանաւ ամսոյս 6 ին մեծապատիւ Հասիպ փաշան փողերանոցին վերատեսուչ անուանեցաւ փոխանակ Շէֆիք պէյին, որ տէրութեան խորհրդոյ բարձրագոյն ատենին անդամ եղաւ։

— Անցեալ ամսոյ 29 ին կայսերական արտաքին գործոց պաշտօնէին կողմէն հետեւեալ ծանուցագիրը խրկուեցաւ բարեկամ տէրութեանց դեսպաններուն։

Գիտէք, Պ. Դեսպան, որ կայսերական կառավարութիւնը անցեալները տէրութեան գաւառներէն Գարատաղի մէջ ծագած ապստամբութիւնը զսպելու համար Պորի ծովեզերքները պաշարման վիճակի մէջ դնել հարկաւոր դատեր էր։ Բայց վեհափառ կայսեր հայրական խնամքը կատարեալ խաղաղութիւն հաստատելով յիշեալ երկիրներուն մէջ, պաշարման վիճակին վերնալը վճռուեցաւ կայսերական հրովարտակաւ, և այս նպատակաւ հրամաններ խրկուեցան տեղւոյն իշխանութեանցը։

Ուստի կը փութամ ձեզի ծանուցանելու այս կայսերական որոշմունքը, որպէս զի դուք ալ որու որ պէտք է նէ իմացնէք։

Ընդունեցէք, Պ. Դեսպան, իմ կատարեալ յարգանացս հաւաստիքը։

———

Նոր դրամատեղւոյն ընկերութեան հաստատութեանը վերաբերեալ կայսերական հրովարտակը անցեալ ուրբաթ օր ելլելով, հասարակութեան մէջ պտըտած անհիմն տարաձայնութիւնները վերջացան։ Ուստի մենք ալ կը փութանք հետեւեալ տեղեկութիւնները տալ համառօտիւ այս մեծ և ամենակարեւոր հաստատութեան վրայ։

Ընկերութիւնը կազմող անդամներն են՝

Մեծապատիւ
Մեհրան Չէլէպի Տիւզեան, տնօրէն.
Պօղոս Չէլէպի Տիւզեան.
Աբրահամ Միրզա Ալահվէրտեան.
Մագսուտ Միրզա Մարիմեան.
Յօհաննէս աղա Թընկըլեան.
Տիրան աղա Ալէքսանեան.
Պետրոս աղա Խաղլըգճեան.
Մկրտիչ աղա Պիլէզիկճեան.
Մնիր Խանի Բուխարի.
Մ. Յանսոն՝ անգղիացի վաճառականը.
Մ. Տավիտ Կլավանի՝ գաղղիացի վաճառականը.
Մ. Զարիֆի Ռուսս վաճառականը.

Ընկերութեան պաշտօնը և գործունէութեան պայմանները ասոնք են։

Ա. 1853 յունիս ամսէն սկսեալ 15 տարի անընդհատ պիտի շարունակի։

Բ. Յիշեալ ժամանակէն սկսեալ մէկ և վերջապէս մէկ ու կէս տարուան մէջ վար բաղդատութեամբ եղած բոլոր հինգնոց, վեցնոց, երեքնոց, հարիւր փարանոց, վաթսուն փարանոց, քառասուն փարանոց, քսան փարանոց և տասը փարանոցները շրջաբերութենէ ժողվուելով, անոնց փոխարէն նոր դրամներ պիտի կոխուին Մէճիտիէ դրամներուն բաղդատութեամբ։

Շրջաբերութէ ժողվուելիք հինգնոցներուն, վեցնոցներուն եւայլն եւայլն գումարը 990,383 քսակ 270 ղրուշ է։

Գ. Փոխանակութեան մէջ Անգղիոյ լիրան 110 ղրուշէն վեր չի պիտի ծախուի և փոխանակագիրները 3 ամիս պայմանաժամ պիտի ունենան։

Դ. Տասն և հինգ տարուան մէջ բայց տասներորդ տարիէն սկսեալ տոկոսաւոր (փայիզլի) Թղթադրամներուն ամենն ալ շրջաբերութենէ հանելով, անոնց տեղը նոր դրամներ պիտի կոխուին։

Այս տոկոսաւոր Թղթադրամներուն գումարն ալ 264 հազար քսակ է։

Ե. Յիշեալ տոկոսաւոր Թղթադրամները երբ և որչափ ուզուի, արծաթ և ոսկի դրամոց հետ ամբողջ պիտի փոխանակուի։

Զ. Դրամատեղւոյն շահուցը մասնակից ըլլալ ուզողներուն համար 140,000 քսակի բաժանորդ պիտի գրուի ամեն մէկ բաժինը 2,000 ղրուշէն։ Բաժանորդներուն տարին հարիւրին հինգ շահ տրուելէն զատ, աւելին ալ ետքը դարձեալ իրենց մէջ պիտի բաժնուի։

Է. Եղած վնասուն տեղը լեցնելու համար ամեն տարի կայսերական գանձէն 60,000 քսակ պիտի տրուի մինչեւ 15 տարի։

Ը. Դրամատեղւոյն հաստատութեանը ապահովութիւն ըլլալու համար կայսերական գանձէն կանխիկ 60,000 քսակ պիտի տրուի։

Թ. Ընկերութեան անունը Օսմանեան Դրամատեղւոյն (Օսմանլի Պանգասը) պիտի կոչուի։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՂՂԻԱ։ Լոնտրայի երեւելի վաճառականները՝ Գաղղիոյ ժողովրդեան ունեցած համակրութիւննին և այս երկու մեծ ազգերուն մէկ մէկու հետ միշտ բարեկամ մնալուն համար ունեցած փափաքնին յայտնելու մօտ չորս հազարի չափ ստորագրութեամբ յայտարարութիւն մը շինեցին և ութը երեւելի մարդիկ պատգամաւոր ընտրելով, Գաղղիա խրկեցին, որ Նափոլէոն կայսեր ներկայանալով իրենց յայտարարութիւնը անոր մատուցանեն։

Այս պատգամաւորները մարտի 29 ին Նափոլէոն կայսեր ներկայացան Թիւյլըրիի պալատին մէջ, ուր ներկայ էին արտաքին գործոց և տէրութեան պաշտօնեաները, և հոն պատգամաւորաց նախագահը Սըր Ճէյմս Տիւք հետեւեալ ատենաբանութիւնը ըրաւ։

Վեհափառ տէր

Պատիւ կը համարինք մեզի և գոհութեամբ կը ներկայանանք Ձեր վեհափառութեան առջեւ Բրիտանական տէրութեան մայրաքաղաքին վաճառականներուն իրենց գաղղիացի եղբայրակիցներուն վրայ ունեցած բարեկամութեան և յարգանաց յայտարարութիւնը ձեզի և բոլոր գաղղիացւոց ազգին մատուցանելու։

Այս յայտարարութեան առիթ տուող պարագաները յստակապէս բացատրուած են նոյն իսկ յայտարարութեան մէջ, որ Լոնտրայի երեւելի վաճառականներէն և սեղանաւորներէն չորս հազարի չափ մարդոց ստորագրութիւնը ունի։ Կ'աւելցնենք, թէ այս յայտարարութիւնը բովանդակ Անգղիոյ ժողովրդեան զգացմանցը հաւատարիմ թարգմանութիւնն է։

Ներեցէք մեզի, Տէր, յայտնել Ձեր կայսերական վեհափառութեան մեր եռանդագին յոյսը, թէ ձեր թագաւորութեան օրովը Գաղղիա և Անգղիա միշտ պիտի մնան մտերմական և երկու կողման օգտակար յարաբերութիւններով. և այս երկու մեծ ազգաց բարեկամութենէն օգտակար հետեւանքներ պիտի ծագին աշխարհի խաղաղութեան և մարդկային ազգին բարօրութեանը համար։

Այս ատենաբանութենէն անմիջապէս ետքը Սըր Ճէյմս Տիւք հետեւեալ յայտարարութիւնը կարդաց, որ 92 ոտնաչափ երկայնութեամբ մագաղաթեայ թերթի մը վրայ գրուած էր։

Ստորագրեալքս վաճառականք, սեղանաւորք և այլ բնակիչք Լոնտրայի, պարտաւորուած կը համարինք մեզ այս միջոցին հրապարակաւ յայտնելու մեր սրտին ցաւը, իմանալով զանազան կողմանէ, թէ գաղղիացւոց ազգը կը կարծէ եղեր, որ անգղիացիք թշնամական զգացմունքներ ունին իրենց դէմ։

Պարտք կը համարինք մեզի հրապարակաւ ծանուցանել, թէ մենք չենք հաւատար, որ այդպիսի զգացմունքներ գտնուի Անգղիոյ ժողովրդեան մէջ։ Մենք կը կարծենք, որ այս երկու ազգաց երջանկութիւնը սերտիւ կապուած է մէկ մէկու, թէ երկու կողման օգտակար առեւտրական յարաբերութիւններով, և թէ արհեստից ու գիտութեանց ամեն յառաջադիմութեանցը հաւասարապէս մասնակից ըլլալնուն համար։

Քաղցր է մեզի մտածել, որ Գաղղիոյ և Անգղիոյ մէջ թշնամութիւնները բոլորովին դադրելէն 'ի վեր քառասուն տարի անցած է, և մեր համոզումն այն է, որ Եւրոպական պատերազմաց յիշատակը ուրիշ բանի համար միտքերնիս բերելու չենք, այլ միայն ցուցնելու համար թէ որչափ մարդ և ստակ ոչնչացնելու պատճառ եղան, ընկերական յառաջադիմութեանց օգտակար ձեռնարկութիւններուն արգելք եղան, այնչափ ժամանակ քրիստոնէութեան հակառակ ատելութեան զգացմունքներ յառաջ բերին և լմննալնուն ետքն ալ ծանր պարտքեր թողուցին։ Այս խորհրդածութիւնները՝ Եւրոպական ազգաց ընկերութեան ամեն մէկ անդամներուն զօրաւոր պատճառներ կը մատակարարեն՝ ձեռքէն եկածին չափ զգուշանալու և արգիլելու ինչ որ այն տեսակ դժբաղդութիւնները նորոգելու առիթ կրնայ ըլլալ։

Կը ցանկանք նաեւ իմացնելու, թէ Անգղիոյ լրագիրները, որ քաղաքական խնդիրներու վրայ խօսելու ազատութիւն ունին, թէ որ երբեմն քիչ մը խիստ կերպով կը խօսին ուրիշ ազգաց կառավարութեանը և սահմանադրութիւններուն վրայօք, այս բանը թշնամութեան նշան մը կամ այն ազգերը նախատելու դիտաւորութիւն մը համարելու չէ։ Մենք այնպէս գիտենք, որ Անգղիոյ տէրութեան հաստատ մը ամենեւին իրաւունք չունի խառնուելու ուրիշ ազգի մը ներքին քաղաքականութեանը կամ Գաղղիոյ ժողովրդեան պատշաճ տեսած և ընդունած կառավարութեանը։ Այլ միայն փափաքելու է 'ի բոլոր սրտէ, որ այն կառավարութիւնը խաղաղութեան ու բարօրութեան աղբիւր մը ըլլայ ամենուն։

Կը լմնցնենք այս յայտարարութիւնը, հրատարակելով, թէ մեր սրտին անկեղծ փափաքն այն է, որ գաղղիացւոց և անգղիացւոց մէջ սէրը և բարեկամութիւնը տեւական ըլլայ, և միտքերնիս դրած ենք ձեռքերնուս եկածին չափ աշխատիլ այս զգացմունքներն հաստատուն պահելու, և քաջայոյս ենք, որ այսու հետեւ այս երկու տէրութեան բնակիչները մէկ մէկու հետ պիտի մրցին ոչ թէ ուրիշ բանի համար, այլ խաղաղութեան արհեստները մշակելու և իրենց հասարակաց օգտին համար ընկերական յառաջադիմութեանց միջոցները զարգացնելու։

Վ. կայսրը պատասխանեց անգղիերէն լեզուով։

Ձեր յայտարարութիւնը վերջին աստիճան սիրտս շարժեց։

Անգղիոյ ժողովրդեան խոհականութեանը վրայ ամեն ժամանակ ունեցած համարմանս և վստահութեանս մէջ ալ հաստատեց։ Երկար ժամանակ Անգղիա կեցած ատենս զմայլեցայ ձեր երկրին վայելած ազատութեանը վրայ, որ ձեր սահմանադրութեանց կատարելութեանը արդիւնքն են։ Այսու ամենայնիւ անցեալ տարի քիչ մը երկիւղ կրեցի, որ Անգղիոյ ժողովրդեան կարծիքը չի սխալի Գաղղիոյ բուն վիճակին և Մ. ծին Բրիտանիոյ համար ունեցած զգացմանցը վրայ։ Բայց անանկ մեծ ազգի մը անկեղծութիւնը երկար ժամանակ խաբել անհնար է. և ասոր յայտնի ապացոյց է ձեր այս ինծի բրած պատգամաւորութիւնը։ Վասն որ ես իշխանութեան մէջ եմ, բոլոր ջանքերուս նպատակը Գաղղիոյ բարօրութիւնը զարգացնել է։ Կը ճանչնամ անոր օգուտները որ ուրիշ ամեն քաղաքակրթեալ ազգաց օգուտներէն տարբեր չեն։ Ես ալ ձեզի պէս խաղաղութիւն կուզեմ, և զանիկա ալլէկ հաստատելու համար ես ալ ձեզի պէս մեր երկու տէրութիւնները իրարու հետ միացնող կապերը ամրացնել կուզեմ։

Ետքը Սըր Ճէյմս Տիւք զատ զատ կայսեր ներկայացուց իր ընկերները, որոնց ամեն մէկուն հետ կայսրը քաղցրութեամբ խօսակցեցաւ։

Հետեւեալ օրը ուրիշ անգղիական պատգամաւորութիւն մըն ալ ներկայացաւ կայսեր։

Այս երկրորդն ալ Բանամայի պարանոցը կտրելով Ատլանտեան և Խաղաղական ովկիանոսները իրար կցելու համար կազմուած անգղիական ընկերութեան կողմէն եկած էր։

Պատգամաւորները՝ ընկերութեան գործերուն հաշիւը և պատրաստած յատակագիծները ներկայացուցին կայսեր, որ մասնաւոր ուշադրութեամբ մը զանոնք քննեց, Ետքը ընկերութեան նախագահը Սըր Չարլզ Ֆօքս զատ զատ կայսեր ներկայացուց պատգամաւորութեան անդամները, որոնց ամեն մէկուն հետ կայսրը քաղցրութեամբ խօսակցեցաւ, և երթալու ատենը ըսաւ։

«Երջանիկ կը համարիմ զիս ձեր այս պատուական պատգամաւորութիւնն ընդունելով Լոնտրայի գլխաւոր վաճառականաց պատգամաւորութենէն ետեւ, որ երէկուան օրը խիստ համակրական զգացմունքներ ինծի յայտնեց խաղաղութիւնը հաստատ պահելու համար, այնպիսի զգացմունքներ որ իմս ալ են և երբէք զիս թողուցած չունին։»

— Օրէնսդրական ժողովը մարտ 29 ին փառաւոր պարահանդէս մը բրաւ 'ի պատիւ կայսեր և կայսրուհւոյն

Բոլոր պաշտօնեաները, գեսպանները, ծերակուտի անդամները, զօրապետները, և տերութեան բարձրաստիճան պաշտօնատարները և բազմաթիւ երևելի մարդիկ այս շքեղ հանդէսին հրաւիրեալ էին։

— Եւրոպայի լրագիրներէն մէկ քանին՝ Նաբոլէոն կայսեր թագադրութիւն հանդէսին համար մայիսի 4 ը նշանակեր էին, որ 1848 ին հասարակապետութեան տարեդարձն է, կամ մայիսի 10, որ Լուի Նաբոլէոնի առաջին նախագահութեան լրմնցած ու երկրորդին սկսած ժամանակն է։

Բայց թագադրութեան հանդէսը առ այժմ ետ թողուլ հարկ ըլլալով, մայիսի 4 ը ուրիշ Նաբոլէոնեան հանդէսի մը յատկացաւ։ Յայտնի է որ մեծն Նաբոլէոն 1821 մայիս 5 ին մեռաւ Ս. Հելենէ կղզւոյն մէջ։ Այս տարեդարձը կիրակի գալով, և լաւին եկեղեցին ալ կիրակի օրը մեռելոց պաշտօն կատարելու սովորութիւն չունենալով, մեծին Նաբոլէոնի նորաշէն գերեզմանին օրհնութեան հանդէսը օր մը առաջ՝ այսինքն մայիսի 4 ին կատարել որոշուեցաւ։ Այն օրը մեծին Նաբոլէոնի մարմինը՝ որ հիմա Ինվալիտի (անկարող զինուորաց) պալատին մատուռին մէջ դրուած է, իւր նորաշէն ըստորերկրեայ գերեզմանին մէջ պիտի դրուի, որ Լուի–Ֆիլիպ թագաւորն սկսաւ և Լուի–Նաբոլէոն լրմնցուց։

Օտարմանալի բաղդ, կ'ըսէ լրագիր մը, որուն անհաստատութիւնը գերեզմանի հանգստեան մէջ ալ չի դադարիր։

Այս մեծ մարդուն մարմնոյն համար երեք գերեզման պատրաստուեցաւ. նախ Սէն–Տընիի ստորերկրեայ գամբարանները, ուր մինչեւ հիմա կը կենան մեծին Նաբոլէոնի հրամանաւը շինուած պղնձի թափծու դուռները. երկրորդ՝ Ս. Հելենէ ձորը, ուր ուռենի (սեղիւատաղաձը) մը և անառնուն քար մը միայն անոր հոն կեցած ըլլալուն կը վկայեն, և վերջապէս Ինվալիտի ստորերկրեայ գամբարանը՝ Լուտովիկոս ԺԴ. էն շինուած և զօրութեց Լատուծոյ նուիրեալ գմբէթին տակը փորուած։ Այս պատմական մարմինը՝ գրեթէ այնպիսի ճակատագրով մը, որ մինչեւ հիմա իրմէ չի զատուիր, մարմարիոնին մէջ գոցուելէն առաջ դարուս ամենէն մեծ քաղաքական փոթորիկներուն ներկայ գտնուեցաւ, այսինքն է Լուի–Ֆիլիպի թագաւորութեան կործանումը, 1848 յունիսի պատերազմներուն և Լուի Նաբոլէոնի կայսր ըլլալուն, վերջապէս այս մեծ քաղաքին այս մարդկեղէն ովկիանոսին ամէն յուզմանցը, որ Ս. Հելենէ ժայռերը կոծող ալիքներէն աւելի կը մրրկի։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ։ Պ. Ռինքէլմէյ Բրուսիոյ տերութեան ընդհանուր ատենագրութեան ժողովին նախագահը, Հանովէր գնաց, ուր բոլոր Գերմանիոյ տեսչութեան տնօրէնները այս օրերս ժողովուած են խորհրդակցելու, իրենց կարծիքը և դիտողութիւնները մէկ մէկու հաղորդելու և միաբան հաճութիւն բոլոր Գերմանիոյ մէջ միաձեւ և միօրինակ հսկողութեան միջոցներ գործադրելու համար։

— Բրուսիոյ կառավարութիւնը կը ջանայ Լեւսորիոյ և Հելուետիոյ կառավարութեանց մէջ ծագած դժուարութիւնը խաղաղելու և երկու տերութիւնները մէկ մէկու հետ հաշտեցնելու։

— Գերմանական դաշնակցութեան գործերը աւելցնելու առաջարկութիւն ըլլալով Ֆրանքֆորթի համազգային ժողովին, Հանովէրի տերութիւնը Բրուսիոյ տերութեան հետ քննութեան է, որ 50.000 հոգի աւելցուի. Հեսի, Օլդենպուրկի և Պրունսվիքի կառավարութիւններն ալ Լեւսորիոյ տերութեան հետ քննութեան են. որ 150.000 հոգի աւելցուի։

— Պէռլինէն լուր առնուեցաւ, որ մեծ դաւադրութիւն մը յայտնուելով քառասուն հոգի բռնուած դրուեր են և ութսուն հոգիի տունը խուզարկութիւն եղեր է։ Օրէնք, վառօդ և ուրիշ պատերազմական նիւթեր գտնուեր են։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ։ Ս. Կայսրը այս օրերս հրովարտակաւ արգիլեց հրեայ միջնորդներուն (տէլալ, սրմնար) որ քրիստոնեայ վաճառականներու համար գործ չի տեսնան. նոյնպէս քրիստոնեայ միջնորդներուն ալ արգիլեց, որ հրեայ վաճառականներու համար գործ չի տեսնան։

Այս հրովարտակաւ Օտեսայի մէջ բազմաթիւ հրեայ դերդաստաններ իրենց ապրուստը կորսնցուցին, որովհետեւ տեղւոյն վաճառականաց մեծագոյն մասը քրիստոնեայ են։

Դարձեալ արդիւնեցաւ, որ երբորդ կարգի վաճառականաց ոլորքը լիկէան (լիսէ) ըսուած երկրորդական կրթութեան դպրոցները չերթան, այլ միայն առաջին և երկրորդ կարգի վաճառականներուն որդիքը կարող ըլլան երթալու, և միայն անոնց շնորհուած է այս արտօնութիւնը։

Դարձեալ Ս. կայսրը Լեւսորիոյ կայսեր բանակի օգնական Օռանկ կոմսին ըրած մեծ ծառայութիւնը վարձատրելու մտօք, Սուրբ Յոհաննիսլաւի կարգին մեծ պատուանշանը յուղարկեց անոր հետեւեալ նամակով։

« Ձանչնալով այն ծառայութեան մեծութիւնը, որ ձեր հայրենեաց ու բոլոր Եւրոպայի ըրիք, ազատելով մեր օգոստափառ դաշնակցին Լեւսորիոյ կայսեր պատուական կեանքը, որուն հետ փոխադարձ բարեկամութեամբ կապուած ենք, արժան համարեցինք ձեզի պարգեւել մեր կայսերական և թագաւորական Ս. Յոհաննիսլաւի կարգին հրամանատարութեան մեծ խաչն ու առաջը, որոնք ներկայ նամակաւս ձեզի կը յուղարկենք մնալով

ձեզի միշտ բարեկամ

(առօրագրեալ) Նիկոլայ »

ՀԵԼՈՒԵՏԻԱ։ Լեւսորիոյ կառավարութիւնը երեք յօդուածով վերջին առաջարկութիւն մը ըրաւ Հելուետիոյ կառավարութեանը։ 1. Ուրիշ երկիրներէ եղած փախստականները անխտիր վռնտել։ 2. Թէսէնի գաւառին վանքերէն վռնտուած քարոզիչները նորէն իրենց տեղը դարձնել։ 3. Խոստանալ այսուհետեւ գանգատի առիթ չի տալու։

Բոր պատասխան, Հելուետիոյ կառավարութիւնն ալ հետեւեալ երեք յօդուածով առաջարկութիւնը ըրաւ Լեւսորիոյ տերութեան։ 1. Թէսէնի սահմանագլխին պաշարումը վերցնել։ 2. Միլանէն վռնտուած Թէսէնցիները նորէն իրենց տեղը դարձնել։ 3. Ընոյց ըսած բոլոր փնտանները հատուցանել։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ։ Ամէնքի Օպէռվիէռ լրագիրը հետեւեալ լուրը կուտայ։

« Մեր ընթերցողները անշուշտ կը յիշեն, որ անցեալ տարուան մարտ ամսուան մէջ խօսք մը եղաւ Ամէնքի մէջ, թէ Ս. Թագաւորին կենայը համար դաւաճանութիւն մը պատրաստուած է։ Կառավարութիւնը այս շշունչներուն դադրումը մինուռելով Մաքրիանի զօրապետը բռնեց բանտը դրաւ, որ իւր անխոհեմ խօսքերովը գէշ դիտաւորութիւններու կարծիք կուտար։ Այս մարդը պատերազմական ատենին մէջ դատուելով յանցանքը վրան ատուգուեցաւ և հետեւաբար մահուան դատապարտուեցաւ։

« Բայց Ս. Օթոն Թագաւորը մահուան պատիժը քսան տարի բանտարկութեան փոխեց։ »

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ։ Վերջին լուրերը կը ծանուցանեն, որ Ինվալի Թագաւորը՝ իւր փոքրիկ եղբօրը հրամանաւը բերդի մը մէջ բանտարկուեր է։ Օրքերը Թագաւորին եղբօրը կողմն անցեր են անգլիացւոց հետ խաղաղութիւն ընելուզելուն համար, ուստի և անտարակոյս Թագաւորական աթոռը առնոր պիտի տրուի։

Չինաստանի մէջ ապատամբութիւնը օրէ օր մեծնալու վրայ է, և կ'երեւի որ շատ մեծ հետեւանքներ պիտի ունենայ։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ինչպէս չորեքշաբթի Պաղդատ դեսպան Պ. տը Լաքուռ դեսպանատան առաջին քարտուղար Պ. Պէնէմէթիի, առաջին թարգման Պ. Շէֆֆերի, Պ. Նատայլաք և Պ. Պէռսոլ մարքիզներուն, Բռիոն շոգենաւին հրամանատար Պ. Լիկոյի ընկերակցութեամբը Բռիոն շոգենաւով Զրաղանի կայսերական պալատը գնաց, ուր նաւէն ելլելու տեղը կայսերական գիւանին թարգման Նուրէտտին պէյը և դեսպանաց ներկայացուցիչ Բէռամիլ պէյը զինքը դիմաւորելով առին հրաւիրանաց սրահը տարին, ուր իրեն մեծ պատիւ ըրաւ արտաքին գործոց պաշտօնեայ վեմմափայլ Ինֆանթ փաշան։ Նոքը Պ. տը Լաքուռ Ինֆանթ փաշային առաջնորդութեամբը իւր ուղեկիցներուն հետ օգոստափառ ինքնակալին ներկայացաւ և Ս. կայսեր ուրիշ կառավարութեանը համար բարի զգացմունքներով լեցուն տեղեկութիւն մը ընելով՝ իւր դեսպանական վկայագիրները մատուցանեց։ Կ. Պոլսոյ հափառութեան։

Այս տեղեկութենէն ետեւ, որուն օգոստափառ ինքնակալը բարեկամական կերպով պատասխանեց, Պ. տը Լաքուռ Ս. կայսեր ներկայացուցչին Բռիոն շոգենաւին հրամանատարն և Նատայլաք ու Պէռսոլ մարքիզները։

Այս տեսութեան տեղն, որ երկայն ժամանակ տեւեց, և որուն ներկայ էին արտաքին գործոց պաշտօնեան, կայսերական գիւանին թարգմանը և դեսպանաց ներկայացուցիչը, օգոստափառ ինքնակալը մեծ մարդասիրութիւն ցուցուց Պաղդատ դեսպան

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Սպանիոյ հաւապաշտութեան ապէնին կրծանումը։

« Զարինչ որ առնէ
ինչն և կրէ։ »

1809 ին՝ երբոր Սպանիա Մեծին Նաբոլէոնի իշխանութեան տակը մտած էր, Էհմանովքի գնդապետը՝ որ հաւատաքննութեան տեսանը կործանելու որոշուած էր, յիսուսեանց, քահանաներուն և հաւատաւորձուն դրպչելու խօսքեր ընելով, գիշերուան մէկը հաւատաքննութեան տեսանին պահապաններէն բռնուելու և կեանքը կորսնցնելու վտանգէն հաղիւ կրցաւ աղատիլ։ Ուստի ելաւ Սուլթ մարաջախտին գնաց, որ Մատրիտի հրամանատարն էր, և միտքը ձգեց Նաբոլէոն կայսեր հրովարտակը, որ հաւատաքննութիւնը ջնջելու համար տուած էր։ Սուլթ մարաջախտն ալ հրաման ըրաւ Էհմանովքի գնդապետին, որ գունդ մը զօրք առնէ ու երթայ հաւատաքննութիւն տեսանը կործանէ, որ Մատրիտէն հինգ մղոն հեռու էր ամուր պարիսպով մը պատած և մէջն ալ խուռ մը պահապան զօրք կը նստէին։ Էհմանովքի առաջ մարդ խրկեց զօրքերուն, որ դուռները բանան, բայց հաւատաքննութեան զինուորները՝ այս առաջարկութեան պատասխան՝ կրակ ըրին գաղղիացւոց զօրքերուն վրայ և ասանկով պատերազմը սկսաւ։ Հաւատաքննականք կատաղաբար դէմ դրին գաղղիացւոց զօրքերուն, բայց վերջապէս գաղղիացիք պարսպին մէկ կողմը թնդանօթի հարուածներով կործանեցին ու ներս մտան։ » Լաւ, կ'ըսէ Էհմանովքի գնդապետը, դեպք մը պատահեցաւ, որուն միայն յիսուսեանց լաբութիւնը կրնայ հաւասարիլ։ Հաւատաքննիչներուն մեծաւորը և խոստովանացուցիչ հայրերը՝ ամենքն ալ իրենց սենեակներէն դուրս ելան երեսնին կախած և թեւերնին կուրծքերնուն վրայ ծալած, որպէս թէ ամենեւին չէին լսեր այն յարձակման և պաշտպանման գոռումը գոչումը, և ելզնոր իմացած իսկոյն՝ սկսան յանդիմանել իրենց զինուորները, ըսելով. «Ինչո՞ւ համար զէնք կը քաշէք մեր գաղղիացի բարեկամներուն դէմ։ » Յայտնի է, որ ասանկով մեղմ հաւատացնել կուզէին, որ իրենց զինուորներուն դիմադրութիւնը իրենց հրամանաւը չէր, բայց խորամանկութիւننին չի յաջողեցաւ։ Ուստի վրանին պահապաններ դրի և իրենց զինուորներն ալ բանտարկելէս ետեւ, սկսանք այս հոյակապ հաստատութեան ամէն մէկ սենեակները քննելու։ Մէկ ծարէն մէկալը պտըտեցանք, բոլոր սենեակները զատ զատ քննեցինք, ու հոն կատարուած անօրէնութեանց փոքրիկ նշանը կամ հաւատաքննութեան յատուկ եղած կերպարանք մը չի կրցինք տեսնել ինչպէս որ կը յուսայինք։ Այլ որ կողմ նայեցանք, գեղեցկութիւն և շքեղութիւն տեսանք, և այնպիսի կատարեալ բարեկարգութիւն մը, որուն վրայ աչքս կ'զմայլէր։ Շինուածքին ճարտարապետութիւնը և չափակցութիւնները վերջին աստիճան կատարեալ էին։ Աչքի և կերթ մը ախորժակի հաճոյ ըլլալիք ամէն բան հոն պակաս չէր։ Բայց ուր էին այն սոսկալի տանջանարանները, որ ըսեր էինք, ուր այն խաւարչտին բանտերը, որոնց մէջ, կ'ըսէին, մարդկային արարածները մինչեւ 'ի մահ թաղուած կը մնային, պարսպի տեղը կը մնային։

Սուրբ հայրերը մեղմ հաւատացնել կուզէին, թէ իրենց համար խօսուածները զրպարտութիւն են. իրենց վանքին մէջ ինչ որ կարնէ տեսանք, և ես ալ կը պատրաստուէի խուզարկութիւնը դադարեցնելու, համոզուելով թէ այս հաւատաքննութեան տեսանը մեր լսածին պէս չէր, ուրիշներէն տարբեր էր։ Բայց Տրլել գնդապետը որ ուրիշ գունդերուն մէկուն կը հրամայէր, յանձն չառաւ խուզարկութիւնը շուտ մը դադարեցնելու, և առաջարկեց, որ մարմարիոնէ սալայատակներուն (տէօշէմէ) վրայ ջուր լեցնենք և տեսնենք թէ ջուրը երթալու տեղ մը կը գտնայ մի։ Լեցնելուինք ջուրը, որուն հաւատաքննիչ հայրերը շատ նեղացան, և ուշադրութեամբ քննելով գտանք, որ սալայատակին քարերուն մէկին քովէն ջուրը կը վազեր կ'երթար որպէս թէ տակէն ճամբայ կար շինուած։ Մեր գօրքերը անմիջապէս ուրիշ դիւտեր ընելու ձեռք զարկին։ Հաւատաքննիչ հայրերը սկսան գանգատիլ, թէ իրենց սուրբ և դեղեցիկ

նին։

— Անցեալ հինգշաբթի Աենչիքոֆ իշխանը վերամփոփել Ռիֆաթ փաշային տունը գնաց ու երկար տեսութիւն ըրաւ այս բարձրաստիճան պաշտօնակալին հետ։

— Ռուսաց կառավարութիւն սուրբ հանդէպ Պ. Վօկուսքի Օտէսայի սովորական շրջենաւով անցեալ չորեքշաբթի մայրաքաղաքս հասաւ պաշտօնական գիրեր բերելով Ռուսաց դեսպանին։

— Ընթերցեն կը գրեն մարտ 26 թուով, թէ գաղղիական նաւատորմիղը Լասիւս ծովապետին առաջնորդութեամբը Սաղամինայի ծոցին մէջ երկաթ ձգեր է։

— Շերայէն ալ ապրիլ 2 թուով կը գրեն։

„Գաղղիական նաւատորմիղը միշտ Սաղամինայի առջեւ կ'սպասէ, ուր երկու պատերազմական մեծ նաւեր ալ պիտի գան անոնց հետ միանալու։"

— Տեսչութեան պաշտօնեայ Մեծապատիւ Խայրէտտին փաշան ինը հոգիէ բաղկացեալ աւազակներու խումբ մը այս օրերս ձեռք ձգեց։ Անոնց բնակարաններուն մէջ շատ գոզցուած բաներ գտնուեցան և տապրակ մըն ալ արծաթ դրամ։ Այս չարագործներուն դատաստանը կը տեսնուի։

— Անցեալ շաբաթ գիշեր Իւսքիւտար Բ. Դրան կողմէն Պարսկաստանի նախկին դեսպան Սամի էֆէնտիին տունը գողեր մտնելով՝ խել մը թանկագին բաներ գողցեր են, որոնց մէջ կան նաեւ ադամանդով զարդարուած թուր մը, միքարշի կղմաձեր (չուպուգ թագըմը), արծաթէ նարիլեներ, և ոսկեթել քսակ մը, որուն մէջ Սամի էֆէնտիին կնիքը կար։ Տեսչութիւնն այս գողութիւնը իմանալով անմիջապէս խուզարկութեան սկսաւ, և քանի մը հոգւոյ վրայ ծանր կասկածներ ըլլալով բռնուեցան, որով չարագործները ձեռք անցնիլը կը յուսացուի։

— Շաբաթէն կիրակի լուսնալուս գիշերը, Գըզ—Գուլէսիի մօտ երկաթնեռատ Հոլանտացիի նաւ մը կողոպտուեցաւ այնպիսի յանդուգն կերպով մը, որ մայրաքաղաքիս պարիսպներուն առջեւ լսուած բան չէր։ Այս չարագործութիւնը ընող աւազակները երեք մակոյկի մէջ նստած լռութեամբ նաւուն կը մօտենան, երբոր ամեն մարդ քնացեր էր, բայց Ինաւոտիէ մը, որ տախտակամածին (կէօվէրթէ) վրայ պահպանութիւն կ'ընէր, և մէկ վայրկեանի մէջ նաւաստիներուն քնացած սենեակին դռուանը կը պաշարեն, որ չի կրնան վեր ելլել, և տախտակամածին վրայ պահպանութիւն ընող նաւաստին բերանը ամուր մը կը գոցեն։ Նաւապետն ալ ուրիշ բարեկամ նաւաստի մը հետ իւր սենեակին մէջ կը ննջէր։ Այս երկու գժբաղդները չի կրցան ամենեւին դիմադրութիւն ընել աւազակներուն, որ յանկարծակի դանակներով ասոնց վրայ յարձակեցան ու չարաչար վիրաւորելով արիւնլուայ գետինը փռեցին, և նաւուն սենեակին մէջ ինչ որ կարնէ կողոպտեցին։ Նաւապետին կեանքն ալ վտանգի մէջ է։

Այս չարագործութեան լուրը առնուելուն պէս, կայսերական նաւատորմէն զինեալ մակոյկներ խրկուեցան աւազակները փնտռելու, բայց ծովուն վրայ բան մը չի կրցան գտնալ։

Սակայն կը լսենք, որ երեկ առաւօտ Ղալաթիոյ մէջ երկու հոգի բռնուեր են, յիշեալ կողոպտուած նաւուն պահպանութիւնը ընող նաւաստիին ճանչցուելով։ Ասոնց ընկերներն ալ գտնելու համար ամեն պէտք եղած միջոցները ձեռք առնուեցան տեսչութեան պաշտօնէին հրամանաւը։

— Անցեալ օրերը յոյն մը կ'երթայ օսմանեան նամակատունը և ուրիշի անունին խրկուած նամակ մը կ'առնէ, որուն մէջ 40,000 ղուշի փոխանակագիր մը կար Պարուխ անուն հրեայ սեղանաւորի մը վրայ քաշուած, որ իրեն բերուելով կ'ընդունի և կ'ստորագրէ։ Յոյնը նոյն օրը կ'երթայ ուրիշ սեղանաւորի մը և կոտրել տալով ստակը կ'առնէ։ Հիմա փոխանակագրին բուն տէրը այս յոյնը փնտռելու եռեւռի է քանի մը տեսչութեան գործակալներով։

— Անցեալները հռոմէական հայոց աբբայի կոչուած մասին Ղալաթիոյ և Օրթագիւղի եկեղեցիներուն մէջ Դեր. Հասունեանին կոնդակները վար առնելուն վրայօք զանազան անհաճոյ խօսքեր պտըտելով, անցեալ շաբթու աբբայոց կողմէն գաղղիերէն լեզուով յայտարարութիւն մը հրատարակուեցաւ յիշեալ անհաճոյ խօսքերուն պատասխան տալու մտօք։

Այս յայտարարութիւնը մայրաքաղաքիս գաղղիերէն Յուռնալ լրագրին և Օմիւռնիոյ Լիբերտէին մէջ ալ հրատարակուելով, այս վերջին լրագիրը քանի մը խորհրդածութիւններ կ'ընէ, որոնց մէջէն հետեւեալ հատուածը ուշադրութեան արժանի կը համարինք։

„Դեր. Հասունեանին Հռոմ երթալուն արդիւնքին վրայ տուած բացատրութիւնները ամենեւին հաճոյ չեղան այս պարոններուն (աբբայի մասին)։ Ան ժամանակէն անանկ երեւցաւ իրենց, որ իրենց գլխուն բան մը ընելը բաւական կրնար ըլլալ սատիպելու Դեր. Հասունեանը, որ իր պաշտօնէն հրաժարի։ Բայց ոչ սկզբամբ և ինչ իրաւունքով։ Հռոմէական հայ հասարակութեան փոքրիկ մէկ մասը բոլոր հասարակութեան համար կրնայ օրէնք դնել։ Բան որում բոլոր հասարակութիւնը չէ խօսողը այլ անոր մէկ մասն է, և այս իշխանութիւնը այսպէս յափշտակուելով, դիտցուք թէ իրենց տրուած չըլլայ, սակայն անպէտ ուրիշ իշխանութիւն մը կայ, որուն քով ուրիշ ամենը եւս կը մնան, այսինքն է Սուրբ Աթոռին իշխանութիւնը։ Դեր. Հասունեանին հոգեւոր իշխանութիւնը Պապէն միայն կախեալ ըլլալով, անհնար է իրեն այս տեսակ ցոյցերու տեղի տալով հրաժարիլ առանց իր պարտուցը դէմ մեղանչելու։ Հակառակորդները կը ճանչնան թէ չեն ճանչնար Սուրբ Աթոռին այս իշխանութիւնը։ Թէ որ կը ճանչնան պէտք է որ անոր վճիռներուն հնազանդին։ Թէ որ չեն ճանչնար, յայտնի ապստամբ են։ Ուրեմն փոխանակ եկեղեցական խնդրոյ համար աղերսագիր աղերսագրի վրայ մատուցանելու Բ. Դրան, ինչո՞ւ իրենց բողոքը չեն ներկայացներ այս դատը տեսնելու իրաւունք ունեցող ատեանին։ Հոն իրենց դանգատները կը քննուին, կը կշռուին, կը դատուին, և գերագոյն վճռով մը այս ցաւալի գժտութիւնը կը վերջանայ։"

— Զորս հինգ ամիս առաջ Կ. Պոլսոյ խոհարարաց (աշճը) ընկերակցութեան (էսնաֆ) գլխաւորին 14 տարեկան որդին, իւր բարեկամներէն նաւավարի մը խորհրդով հօրը 27,000 ղուռուշը գողցաւ և նաւավարին հետ փախան։ Այս գումարը Իսլէի Ամէի համար խոհարարներէն ժողվուած էր և այն օրերը կայսերական գանձուն պիտի հատուցուէր։ Այս օրերս տեսչութիւնը մայրաքաղաքիս մէջ շաբաթավաճառի մը վրայ կասկածելով, բռնեց և հագուստներուն մէջ 12,000 ղուռուշի գումար մը կարուած գտաւ։ Տեսչութեան դուռը տարուելով, հոն հաստատուեցաւ, որ այս մարդը ճըշդիւ ան 27,000 ղուռուշը գողցող տղուն ընկերն էր, որովհետեւ վրան խոհարարաց գլխաւորին մէկ քանի բաներ էր։ Այս կասկածն վրայ ամբաստանեալը կը կապէին։ Անեակին մէկ կողմը բարձը նստարան մը կար, ուր կը նստէր ընդհանուր հաւատաքննիչը և կ'ըսուէր Աթոռ Դատաստանի։ Միւս կողմն ալ ուրիշ նստարաններ կային առջեւնէն ցածկէկ, ուր սուրբ հայրերը կը նստէին սուրբ հաւատաքննութեան գործը կատարած ժամանակնին։ Այս սենեակին աջ կողմի դռնէն դուրս ելլելով մանր խուցեր մտանք, որ բոլոր շինուածին մէկ ծայրէն մէկալը կը հասնէին։ Հոն այնպիսի տեսարաններ դէմերնիս ելան, որ կը յուսանք թէ մէկ մ'ալ անոր նմանը չենք տեսներ։ Այս խուցերը առանձին բանտեր էին, ուր հաւատաքննութիւն ժանեացը թշուառ որսերը տարիներով կը մնային, մինչեւ որ մահը զանոնք աղատէր իրենց քաշած չարչարանքներէն, և իրենց մարմինը հոն կը մնար մինչեւ որ բոլորովին փտելով այն սենեակները ուրիշ դիմբաղդներ պահելու յարմար ըլլային, և որպէս զի նեխեալ մարմիններուն հոտը հաւատաքննիչ հայրերուն ճնապակար չըլլայ, խողովակներ շինուած էին, որ վերի օդին հետ հաղորդակցութիւն էր։ Այս կոճղին վրայ ամբաստանեալը կը կապէին։ Սենեակին մէկ կողմը բարձը նստարան մը կար, ուր կը նստէր ընդհանուր հաւատաքննիչը և կ'ըսուէր Աթոռ Դատաստանի։ Միւս կողմն ալ ուրիշ նստարաններ կային առջեւնէն ցածկէկ, ուր սուրբ հայրերը կը նստէին սուրբ հաւատաքննութեան գործը կատարած ժամանակնին։ Այս սենեակին աջ կողմի դռնէն դուրս ելլելով մանր խուցեր մտանք, որ բոլոր շինուածին մէկ ծայրէն մէկալը կը հասնէին։ Հոն այնպիսի տեսարաններ դէմերնիս ելան, որ կը յուսանք թէ մէկ մ'ալ անոր նմանը չենք տեսներ։ Այս խուցերը առանձին բանտեր էին, ուր հաւատաքննութիւն ժանեացը թշուառ որսերը տարիներով կը մնային, մինչեւ որ մահը զանոնք աղատէր իրենց քաշած չարչարանքներէն, և իրենց մարմինը հոն կը մնար մինչեւ որ բոլորովին փտելով այն սենեակները ուրիշ դիմբաղդներ պահելու յարմար ըլլային, և որպէս զի նեխեալ մարմիններուն հոտը հաւատաքննիչ հայրերուն ճնապակար չըլլայ, խողովակներ շինուած էին, որ վերի օդին հետ հաղորդակցութիւն ունենալով, ժահահոտութիւնը կը փարատէին։ Այս խուցերուն մէջ քանի մը թշուառներու մարմնոյն մնացորդները տեսանք, որ բնութեան պարտքերնին վճարեր էին, մէկ քանին ալ նոր մեռած էին, ուրիշներ ալ գտանք որոնց ոսկրները միայն մնացեր էին, ամենքն ալ դեռ շղթաներով գետնին երեսը կապուած, Ուրիշ խուցերու մէջ ալ խեղճ մահկանացուներ գտանք երկու սեռէ և ամեն հասակէ, եօթանասունէն մինչեւ տասնեւչորս ու տասնեւհինգ տարեկան, ամենքն ալ մերկ մերկ, ամենքն ալ շղթայակապ։ Օրինաւորներս անմիջապէս եկան այս խեղճերուն շղթաները քակելու և իրենց պայուսակներէն (չանթա) հանդերձներ հանեցին ու անոնց մերկութիւնը ծածկեցին։ Խեղճերը աղաչեցին, որ զիրենք դուրս հանենք լոյս տեսնելու ուսկից այնչափ տարիներէ ի վեր զրկուած էին. բայց գնդապետը գիտնալով, որ անոնք յանկարծ լոյսը հանելը վտանգաւոր էր, առաջ կերակուր տուաւ անոնց, և քիչ քիչ զանոնք լոյսին մօտեցուց, երբոր տանելու կարող եղան։

Գոնը ձախ կողմը ուրիշ սենեակ մը բացինք, ուր տեսակ տեսակ տանջանաց գործիքներ գտանք մինչ որ մարդոց կամ տատանումներուն հնարագիտութիւնը կրնար մտածել։

Էհմանովքի գնդապետն այս քրստոնէական գործիքներէն չորսին նկարագրութիւնը կընէ։ Առաջինը մեքենայ մըն էր, որ խեղճ ամբաստանեալը կը բռնէր, ու մատներէն սկսեալ՝ ձեռքին, թեւերուն և մարմնոյն բոլոր յօդուածները (օյնագ) մէկիկ մէկիկ կը կոտրտէր կամ կը հանէր մինչեւ որ մեռնէր։

Երկրորդը տուփ մըն էր, որուն մէջ ամբաստանելոյն գլուխը պարանոցովը մէկ տեղ այնպէս ամուր մը կը գոցուէր պտուտակով (վիտա) մը, որ ամենեւին չէր կրնար շարժել։ Տուփին վրայ ամանով ջուր դրուած էր, որ ամեն երկվայրկեան կաթիլ կաթիլ կը վազէր ամբաստանելոյն գլխոյն վրայ, և այս կաթիլները շարունակ գլխոյն մի և նոյն տեղը ուղղակի ինկնալով, քիչ ժամանակի մէջ արեան շրջանը կը դադարեցնէին, որովհետեւ ամբաստանեալը մահուան սոսկալի տագնապներու

նին անգամ Պ. Պալինէ երեւելի աստեղագէտը՝ հետեւեալ տեղեկութիւնները կու տայ գիսաւոր աստղի մը վրայ, որ հաւանականաբար 1856 ին պիտի երեւայ։

Այս գիսաւորը եւրոպացւոց ու չինաց պատմագիրներուն յիշածներուն մէջ խիստ մեծերէն մէկն է, որ իր պարբերական շրջանը գրեթէ երեք հարիւր տարուան մէջ կը կատարէ։ Քնի 104, 683, 975, 1264 և վերջին անգամ 1566 թուականին երեւցեր է՝ ամեն անգամուն ալ կարգէ դուրս պայծառութեամբ մը։ Աստեղագէտները ծանուցեր էին, որ այս գիսաւորը 1848 ին պիտի տեսնուէր, բայց անիկա երեւան չելաւ։ Պ. Պօմ Հոլանտացի աստեղագէտը ուրիշ ամեն աստեղագէտներուն հետ այս գիսաւորին չի տեսնուելուն վրայ անհանգստութեան մէջ ըլլալով, այն ժամանակէն 'ի վեր շարունակ կ'աշխատէր պատճառը հասկնալու և վերջապէս շատ հաշիւներ ընելով գտաւ, որ այս աստղը չէ կորսուած, այլ միայն քանի մը տարի ուշացեր է, և մինչեւ 1858 ին օգոստոսի 15 ը անպատճառ պիտի տեսնուի։ Բսել է, որ 1856 էն մինչեւ 1859 յոյս կայ այս մեծ գիսաւորը տեսնելու, որ ասկէց երեք հարիւր տարի առաջ Հ. սարիոյ Կարոլոս Կուինտոս կայսեր թագաւորութենէ հրաժարելուն պատճառ եղաւ։

Յայտնի է, որ այն ժամանակները գիսաւոր աստղերուն երեւնալը մեծ դժբաղդութեան նշան մը համարուած էր։ Կարոլոս Կուինտոս ալ այս նախապաշարմունքէն ազատ չըլլալով՝ կարծեց, որ այս գիսաւորին երեւնալը Եւրոպայի գլխաւոր թագաւորներէն մէկուն համար մեծ ձախորդութիւն մը կը գուշակէր. ուստի վտանգէն ազատելու համար թագաւորութենէն հրաժարեցաւ։

—Գործունեայ հայր մը։ Գաղղիոյ Սեդա քաղաքէն ոստայնանկ մը (չուլհա) աղէկ նշան առնել գիտնալով՝ ուզեց փորձով ցուցնել իր յաջողակութիւնը։ Իր տասներկու տարեկան որդին հետն առած կ'ելլէ պարտէզ մը կ'երթայ, գետնախնձոր մը կը դնէ անոր գլխուն վրայ, նշան կ'առնէ, հրացանը կը պարպէ և գետնախնձորը կը զարնէ կ'իյնայ։

Դրացիները այս բանին հաւատալ չուզելով, ոստայնանկը զանոնք համոզելու համար կը խոստանայ այս վտանգաւոր փորձը կրկնելու։ Ուստի իրիկուան քանի մը ուրիշ մարդիկ ալ հրաւիրելով, նորէն գետնախնձոր մը կը դնէ որդւոյն գլխուն վրայ, որ մութ ըլլալով ձեռքը լապտեր մը բռնած էր։ Հայրը հրացանը կը պարպէ, ու որդւոյն գլխուն վրայ դրուած գետնախնձորը կը զարնէ, բայց այս անգամ գնտակը տղուն գլխարկին քսուելով անցեր էր։

— Անգղիական լրագիրներէն մէկը հետեւեալ տեղեկութիւնները կու տայ Վիքթորիա թագուհւոյն տղոցը կրթութեանը վրայ։

"Արքայորդիները առաւօտանց կանուխ կելլեն, ժամը 2 ին նախաճաշիկ կ'ընեն և ժամը 8 ին ընթրիք։ Իրենց զանազան զբաղմունքները գրեթէ զինուորական ճշդութեամբ զատ զատ ժամերու բաժնուած են։ Ժամ մը հին մատենագիրներուն և ժամ մըն ալ նոր դարու մատենագիրները կարդալու կը պարապին։ Անոնցմէ ետքը կուգան զինուորական կրթութիւնները, որ շնորհք և վեհանձնութիւն կու տան մարդուն։ Ժամ մըն ալ երաժշտութեան և կաքաւ սորվելու սահմանուած է։ Նոքը հեծելութեան վարժութիւնները կ'ըլլան. յետոյ երբոր աղջիկները ուսուցչութեան, երաժշտութեան և ուրիշ զբօսական ուսմունքներու կը զբաղին, մանչերը յատկապէս իրենց համար շինուած գործարանը կ'երթան, ուր հիւսնութեան ամեն գործիքները ամբողջ կը գտնուին, և հոն մեծ եռանդով ատաղձագործութեան (մարանկոզութ) կը պարապին։ Առանձին կով զանոնք կ'ընտելացնեն ոչ միայն տեսական կերպով այլ և գործնական վարժութեամբ ամեն կենցաղօգուտ արուեստներու։ Երբոր այս գործն ալ լմննայ, փոքրիկ հիւսները մէկդի կը դնեն իրենց սղոցներն և ուրագները, կ'առնեն իրենց փոքրիկ հրացանները որոնց գործածութիւնը խիստ աղէկ գիտեն, և արքունի պարտէզին մէջ զինուորական պտոյտներ կ'ընեն։ Իրիկուան կերակուրը, հետեւեալ օրուան դասերուն պատրաստութիւնները, և հանդէսոտ կրօնական կրթութիւն մը այն օրը կը լրացնեն։"

ԼՐԱԳԻՐ
ՏՂԱՑՈՑ

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՒԱԾ Լ.

Ընտանիք։

Մօտիկ ինծի հետ, մօտիկ սա տունը, ուր պարկեշտ ընտանիք մը կը բնակի։ Հայրը կ'աշխատի կամ դաշտին կամ տանը կամ պարտէզին և կամ գործարանին մէջ. իր արհեստին կամ առեւտրական գործերուն կ'զբաղի, մինչ գործունեայ, մինչ ժիր, և բնաւ պարապ չի կենար։ Այս աշխատութիւնը միմիայն իրեն համար չէ, կնոջը և զաւակներուն համար ալ է, որոնք իր բոլորտիքը առած են և իրեն պէտք ունին։

Մայրը կ'երթայ, կուգայ, կերակուր կը պատրաստէ, վառարանին կրակը կ'արծարծէ, ճախարակը (չըքրք) կը դարձնէ կամ կար կը կարէ, զաւակներուն քովն 'ի վեր կը պտըտի, անոնց հագուստները կը պատրաստէ, կարգի կը դնէ, և կարգ ու մաքրութիւն կը տարածէ իր չորս դին։ Միայն ինքզինքը չէ որ կը հոգայ, այլ ամենէն առաջ իր երկանը և զաւակներուն աղէկութեանը կ'աշխատի։

Տղաքն ալ նոյնպէս պարապ չեն կենար։ Մեծը արդէն հօրը հետ կ'աշխատի ու տանը պիտոյից կ'օգնէ. մեծ աղջիկն ալ ասեղով կ'զբաղի, մօրը կ'օգնէ և իր փոքրիկ եղբայրը կը գրկէ կը պտըտցնէ։

Տես սա փոքրիկ խումբը որ պարտէզը կ'երթայ, դաշտը կ'երթայ. թէպէտ դեռ տղայ են, բայց իրենց փոքրիկ ձեռքերովը անպիտան խոտերը կը քաղեն և իրենց կովերուն և ուրիշ կենդանիներուն ուտելիքը կը ժողվեն։ Այսպէս ամեն մէկը ձեռքէն եկածին չափ տանը երջանկութեանը և ամենուն պիտոյից ձեռնտու կ'ըլլայ։

Մեծ ու պզտիկ ամեն մէկը իր պարտաւորութեան բաժինը կը վճարէ, և սրտանց կը վճարէ։

Եւ ամենուն երջանկութիւնը իւրաքանչիւրին ջանիցը միաբանութենէն կը բաղկանայ։

Ահա այս է ընտանիք ըսուածը, բարի և պարկեշտ ընտանիք, որ իր միաբանութեամբը և բարութեամբը երջանիկ է։ Այսանկ ընտանիքի մը մէջ բնաւ մէկը միայն ինքզինքին համար չապրիր, ամենքն ալ մէկ մէկու համար կ'ապրին. իւրաքանչիւրը բոլորին համար կ'ապրի։

ՀԱՏՈՒԱԾ ԼԱ.

Ծառայ։

Քրիստոնէական գիրքերուն մէջ գեղեցիկ վճիռներ կան։

» Քու ծառաներուդ համար բարեխիղճ եղիր, ըսուած է, վասն զի գիտես թէ քու և անոնց տէրը երկինքն է, որ ամենեւին մարդու խտրութիւն չըներ։

» Չէ՞մի որ մի և նոյն Աստուածը քեզ ու քու ծառադ ստեղծեց։ Չէ՞մի որ դուք երկուքդ ալ անոր ձեռքին գործն էք։

» Թէեւ դուն քու ծառայիդ վրայ արդարութիւն չըրիր, ի՞նչ պիտի ընես երբոր Աստուած ելլէ քեզի համար դատաստան ընելու։ Ի՞նչ պիտի պատասխան տաս երբոր քեզ հարցաքննէ։ »

Ինչու որ մենք ամենքս ալ Աստուծոյ առջեւ հաւասար ենք, անոր առջեւ ոչ կարգ և ոչ աստիճան կայ։ Աստուծոյ առջեւը ոչ տէր կայ և ոչ ստրուկ, ոչ ծառայ և ոչ աղախին, ոչ առաջին և ոչ յետին։

Աստուծոյ առջեւը մարդոցմէ ուրիշ բան չկայ, որոնց ամենը միանգամայն ստեղծեց ու մի և նոյն կաւէ յօրինեց։

Ուստի եթէ Աստուած հաճեցաւ, որ իրեն առջեւ հաւասար եղողները երկրի վրայ անհաւասար ըլլան, չի մոռնանք ասոր համար այն առաջին և յաւիտենական հաւասարութիւնը, որուն առջեւ անյայտ կ'ըլլան աշխարհիս բոլոր անհաւասարութիւնները։

Ուրեմն մարդասէր և առատաձեռն եղիր քու ծառաներուդ վրայ, և ըրէ անոնց ինչ որ կուզես որ ուրիշները քեզի ընեն։ Մտածէ անոնց հետ մտածելով որ Աստուած զանոնք քեզի հաւատացեր ու յանձներ է՝ չէ թէ զանոնք թշուառ ընելու, այլ քու պէտքերուդ և միանգամայն անոնց երջանկութեանը համար։

Թէեւ անոնց պակասութիւններուն ներողամիտ չես, քուկիններուդ ալ ներողամիտ ըլլայ։

Կը կարծե՞ս, որ ծառաներուն պակասութիւնները տէրերուն վրայ գտնուած առեւնին պակասութիւն չեն, կամ թէ այնպիսի քաղաքական սովորութիւններ կան, որովհետեւ կուն դատապարտելի մոլութիւնը միւսին վրայ անդատապարտելի ըլլայ։

Կանոնը ամենուն համար մէկ է, ուրեմն ներէ, որ քեզի ալ ներեն։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

—Նոյեան Աղաւնոյ 52, 53, 54 և 55 թերթերով հրատարակուած Հայաստանեայց Վարդապետի մը խօսքերը զատ տետրակաւ տպագրելով Մէրճանի գրավաճառանոցը կը ծախուի հատը երեք ղրուշի։

Այս տետրը առաջ ուղղագրութեամբ սրբագրուած է, և յիշեալ լրագրին մէջ հրատարակուածէն դուրս յաւելուած քանի մը յօդուածներն ալ կը պարունակէ։

ԽՄԲԱԳԻՐ=ՏՆՕՐԷՆ.
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Յ. ՄԻՒՀԵՆՏԻՍԵԱՆ

մէջ կը ձգէին։ Երրորդը դժոխային մեքենայ մըն էր հորիզոնական դիրքով դրուած, որուն ամբաստանեալը կը կապուէր։ Այս մեքենան յետոյ երկու գերանի մէջ տեղը դրուելով, որոնց վրայ շատ մը սուր կտրիչներ հաստատուած էին, փոքրիկ լծակով մը կը դարձնէին, որով չարչարելոյն միսերը կտոր կտոր կը փրցնէր մարմնոյն վրայէն։

Չորրորդը միւս ամենքը կանցնէր սատանայական հնարքովը։ Այս դժոխքի տեսքը գեղեցիկ կին մըն էր շքեղ հագուստներով զարդարուած և թեւերը տարածած, որպէս թէ սիրով համբուրէր իր զոհերը։ Անոր առջին բոլորտիքը կէս շրջանակ մը քաշուած էր, որուն մէջ ամբաստանեալը տարը դնելուն պէս, զսպանակի (եայ) մը վրայ կը կոխէր և խոյն սատանայական մեքենան կը բացուէր զանիկա թեւերուն մէջ կառնէր, կը գրկէր, և այս մահաբեր համբոյրին ըրած ատենը, հազարաւոր կտրոցներ խեղճին մարմինը կը կտրէին։

Լեհմանտրի գնդապետը կ'ըսէ, թէ զինուորներն այս դիւական անգութ մեքենան տեսած ատենին՝ այն աստիճան կատղեցան, որ ամենքը մէկ բերան աղաղակեցին, որ հաւատաքննիչներն ու հաւատաքննութեան զինուորներն այս տանջանարաններուն մատնուին։ Զինուորներուն կատաղութիւնը անհնար էր զսպել, ուստի գնդապետը չի կրցաւ դէմ կենալ անոնց, վախնալով որ իրենց կատաղութիւնը իր վրայ կը դարձնեն։

Զինուորներն առաջ սուրբ հայրերը բռնեցին և անոնցմէ մէկը առաջին մեքենայով այսինքն յօդուածները կոտրելով սպաննեցին։ Հաւատաքննիչներէն մէկն ալ երկրորդ մեքենայով այսինքն կաթիլ կաթիլ ջուրը գլխուն վրայ վազցնելով, որ չարաչար տանջուելով մեռաւ։ Ընդհանուր հաւատաքննիչը կամ հաւատաքննիչներուն մեծաւորը չորրորդ դժոխային մեքենային առջեւը բերին որ « կոյս » կը կոչուէր։ Եւ սկսաւ աղաչել, որ իրեն խնայեն։ « Ոչ, ըսին զինուորները, դուն այս մեքենան ուրիշներուն համբուրել տուիր, պէտք է որ դուն ալ նոյնը ընես։ »

Եւ շուտ մը իրենց հրացաններուն սուինները (սիւնկիւ) քովէ քով բերելով, բազմաժամանի մը կազմեցին, և անով սուրբ հայրը մղեցին մեքենային առջին տակի շրջանակին մէջ։ Կոյսին գեղեցիկ պատկերը խոյն զանիկա թեւերուն մէջ առնելով կտոր կտոր ըրաւ։ Լեհմանտրի կ'ըսէ, թէ անոնցմէ չորսին առանձ չարաչար սպանմանը ներկայ գտնուելով, զարհուրելի տեսարանէն սիրտը ելաւ, ուր թողուց զինուորները, որ այս դժոխային տանը վերջին անօրէն բնակչին վրայ իրենց վրէժը յագեցնեն։ Առանձով կրկին կատարուեցաւ Սուրբ Աւետարանին այն արդար խօսքը, որ կ'ըսէ, թէ « որով չափով չափէք նովին չափով չափեսցի ձեզ. կամ զոր ինչ որ առնէ զնոյն և կրէ։ »

Այդ ին այս բաները եղած ատենը Մատրիտ լուր գացեր էր, թէ հաւատաքննութեան բանտերը բացուեցան, և խոյն մեծ բազմութիւն դիմեցին հոն։ Ան ժամանակը ուրիշ կերպ սրտաշարժ տեսարան մը սկսաւ, որ մեռելոց յարութեանը կը նմանէր։ Հարիւրի չափ դժբաղդներ, որ տարիներով հաւատաքննութեան բանտերուն մէջ թաղուեր էին, կենդանութիւն առին։ Հայերն իրենց աղջիկները որ երկար ժամանակէ 'ի վեր կորսնցուցեր էին; այրիներն իրենց էրիկը, քոյրերն իրենց եղբայրները, ծնողք իրենց զաւակները գտան. անանկներ ալ կային, որ այն բազմութեր մէջ բարեկամներնին չէին կրնար ճանչնալ։ Վերջապէս այս տեսարանը բերնով նկարագրուելիք բան չէր։ Երբոր բազմութիւնը ցրուեցաւ, Լեհմանտրի գնդապետը հրաման ըրաւ, որ բոլոր գրքատունը, պատկերները, կահերն ու կարասիները վերցնեն, ու սայլ մը լեցուն վառօդ քաղաքէն բերել տալով՝ հաւատաքննութեան պալատին տակը տեղաւորեց ու երկայն պատրոյգ (ֆիթիլ) մը ծայրէն բռնկցնելով, ինքը իր բոլոր զօրքերովը հեռացաւ։ Շատ չանցաւ բիւրաւոր մարդոց զարմանալի տեսարան մը բացուեցաւ։ Պատերը, աշտարակները և բոլոր շինուածը զարհուրելի ճայթմամբ երկինքն 'ի վեր ելան, ու նորէն վար իջած ատենին՝ երկրին երեսը աւերակներու մեծ շեղջակոյտ մը ծածկեց։